

POVEZANOST MED SLOGI NAVEZANOSTI IN RAZUMEVANJEM DVOUMNIH ELEKTRONSKIH SPOROČIL

ZLATKA CUGMAS¹ & TJAŠA ŠENDLINGER²

Potrjeno /
Accepted
25.07.2018

¹ Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija

² Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija

Objavljeno /
Published
28.09.2018

CORRESPONDING AUTHOR/KORESPONDENČNI AVTOR

zlatka.cugmas@um.si

Ključne besede:

študenti;
navazanost;
dvoumna elektronska
sporočila;
slogi navezanosti

Keywords:

students;
attachment;
ambiguous electronic
messaging;
attachment styles

UDK/UDC

159.923-
057.875:316.77

Povzetek/Abstract Problem raziskave, v kateri je sodelovalo 184 dodiplomskih študentov, je bil preučiti povezanost med slogi navezanosti in razumevanjem dvoumnih elektronskih sporočil. Cilj raziskave je bil preizkusiti vprašalnik z devetimi zgodbami za ugotavljanje razumevanja dvoumnih elektronskih sporočil (Cugmas, neobjavljeno delo). Poleg njega smo v raziskavi uporabili Vprašalnik navezanosti na vrstnike (Armsden in Greenberg, 1987), Vprašalnik navezanosti za odrasle (Collins, 1996) in Vprašalnik medosebnih odnosov (Bartholomew in Horowitz, 1991). Udeleženci so pri vsaki zgodbi z dvoumnim elektronskim sporočilom izbrali enega izmed štirih odgovorov, kako bi sami razumeli sporočilo, za katere smo predvidevali, da so povezani s štirimi slogi navezanosti. Rezultati so delno potrdili postavljeno hipotezo, da je negativno razumevanje dvoumnih elektronskih sporočil povezano z ne varnimi slogi navezanosti.

The relation between attachment styles and understanding of ambiguous electronic messages The goal of this research was to examine the relation between attachment styles and interpretation bias in response to electronic messages in a sample of 184 undergraduates. A new vignette measure of interpretation bias in the context of nine electronic messages was developed (Cugmas, unpublished work). Participants selected one of the four responses that we assumed were related to four attachment styles. We applied the Inventory of Parent and Peer Attachment (Armsden & Greenberg, 1987), the Adult Attachment Scale (Collins, 1996) and the Relationship Questionnaire (Bartholomew & Horowitz, 1991). The results partly support our hypothesis, since interpreting ambiguous electronic messages in a negative manner is associated with insecure attachment styles.

DOI <https://doi.org/10.18690/rei.11.3.215-232.2018>

Besedilo / Text © 2018 Avtor(ji) / The Author(s)

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons CC BY Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna. Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Navezanost je globoka in trajna čustvena vez, ki povezuje dve osebi. Kakovost otrokove navezanosti na primarne objekte navezanosti določa občutek varnosti, na podlagi katerega bo otrok raziskoval svet. Zgodnji odnosi navezanosti oblikujejo model za kasnejše odnose v mladostništvu in odraslosti (Bowlby, 1969).

Bartholomew in Horowitz (1991) sta oblikovala in empirično preverila model navezanosti v mladostništvu in odraslosti s štirimi kategorijami, ki temelji na Bowlby-jevem modelu, pri katerem prvo dimenzijo definira otrokovo doživljanje drugih, drugo dimenzijo pa, kako otrok vidi sebe na podlagi drugih. Modela »sebe« in »drugih« sta lahko ali pozitivna (»sem vreden ljubezni«, »drugi ljudje so vredni zaupanja«) ali negativna (»nisem vreden ljubezni«, »drugi ljudje so nezanesljivi in zavračajo«) in v kombinacijah dajeta štiri sloge navezanosti, in sicer: *varnost* (pozitivna modela sebe in drugih), *preokupiranost* (negativen model sebe in pozitiven model drugih), *odklonilno izogibajoč* (pozitiven model sebe in negativen model drugih) in *plašljivo izogibajoč* (negativna modela sebe in drugih). Model predpostavlja, da so ljudje z varnim slogom navezanosti sproščeni glede čustvene bližine in navezovanja, tisti s preokupiranim slogom so odvisni od odnosov in nenehno iščejo sprejetost od drugih, posamezniki z odklonilnim slogom imajo manjše potrebe po navezovanju in odvisnosti ter posamezniki s plašljivim slogom si želijo bližine, a se je bojijo in se stikom izogibajo (Erzar in Kompan Erzar, 2011). Omenjene značilnosti slogov so dokazale celo starejše študije (npr. Hazan in Shaver, 1987).

Posameznikov slog navezanosti je povezan z njegovo socialno kompetentnostjo, medosebno komunikacijo in socialnim vedenjem (Jenkins-Guarnieri, Wright in Hudiburgh, 2012). Problem raziskave, ki jo predstavljamo v prispevku, je bil preučiti, ali je navezanost povezana z razumevanjem dvoumnih elektronskih sporočil in v kolikšni meri. Uporaba elektronske tehnologije za namene komunikacije je v zadnjih desetletjih izrazito narasla, še posebej pri mlajših osebah (Cyr, Berman in Smith, 2015). Mladi velik del dneva preživijo tako, da se ukvarjajo s spletnimi socialnimi omrežji in drugimi internetnimi stranmi ter s pametnimi telefoni (Coyne, Padilla-Walker in Howard, 2013). Njihova priljubljena oblika elektronske komunikacije so kratka besedna sporočila (SMS; ang. *Short Message Service*; gre za izmenjavo besednih sporočil med mobilnimi telefoni) (Kingsbury in Coplan, 2016; Luo in Tuney, 2015). V pričujoči raziskavi bomo hipoteze preverili pri študentih, ki so v razvojnem obdobju *prehoda v odraslost*. To obdobje pripisujemo mladim, starim od 18. do 25. let; obstaja pa trend podaljševanja obdobja v zgodnja trideseta leta (Zupančič, 2011). Mladi v obdobju prehoda v odraslost so bolj svobodni in neodvisni kot mladostniki, imajo pa manj obveznosti in odgovornosti kot v odraslosti (Arnett, 2000). Najpomembnejše razvojne značilnosti tega obdobja

so identitetno raziskovanje na področju dela, ljubezni in svetovnega nazora; številne spremembe na področju kraja bivanja, medosebnih odnosov, dela in izobraževanja; samoosredotočenost; zaznavanje svojega razvojnega položaja med mladostništvom in odraslostjo in zaznavanje številnih življenjskih možnosti (Arnett, 2000, 2007). Uporaba moderne elektronske tehnologije je lahko koristna za uresničitev omenjenih razvojnih nalog, lahko pa pretirana uporaba vodi celo do zasvojenosti (Ballarotto, Volpi, Marzilli in Tambelli, 2018).

V pričujočem prispevku obravnavamo komunikacijo v elektronskih nebesednih sporočilih. Komunikacija ali sporazumevanje je oblika prenosa sporočil ali informacij. Gre za tvorjenje, prenašanje ali sprejemanje jezikovnih ali nejezikovnih sporočil (Gomboc, 1999). V neposredni komunikaciji k razumevanju pomena sporočila prispevajo v 55 odstotkih obrazna komponenta sporočevalca, v 38 odstotkih glasovna in v 7 odstotkih besedna (Mehrabian in Wiener, 1972; v Paladin, 2011). Nebesedna čustvena znamenja sporočila so obrazna mimika, govornica telesa kot so geste, ton glasu ipd. (Paladin, 2011). Pri pisnih sporočilih je prejemnik prikrajšan za vidne in slušne komponente sporočila, zato so lahko zanj dvoumna ali nerazumljiva (Cyr, Berman in Smith, 2015; Suler, 2010). Pri interpretaciji elektronskih sporočil je pomembno, kdo je pošiljatelj sporočila; ni vseeno ali je to npr. prijatelj ali uradna oseba (Byron, 2008). V neformalnem pisnem komuniciranju pogosto uporabljamo emotive (simboli za čustva) in akronime (prve črke besednih zvez), ki lahko pri osebah, ki teh znakov ne poznajo, povzročijo nerazumevanje sporočila. Dvoumno besedno izražanje pa je lahko tudi prijazna oblika neiskrenosti v primerjavi s hladno in neposredno povedano resnico, saj ne izrečemo oziroma zapišemo niti laži niti resnice (Adler in Rodman, 2003).

Empirične raziskave kažejo, da se varno navezane osebe pozitivno odzivajo v medosebnih odnosih (Shaver in Mikulincer, 2006; v Ule, 2009). Informacij ne sprejemajo selektivno (Kobak in Hazan, 1991). Zaradi zaupanja v druge ljudi komunicirajo z njimi bolj svobodno in odprto ter pošljejo več SMS-ov kot osebe z nevarnimi slogi navezanosti (Shahyad idr., 2011). Osebe s preokupiranim slogom navezanosti doživljajo negotovost in tesnobo v odnosih z drugimi, počutijo se ranljive in doživljajo negativna čustva, kot sta ljubosumje in zavist (Praper, 2010). Vedejo se posesivno, druge pogosto preverjajo in izražajo veliko skrb zanje, čeprav jim le-ti te skrbi ne vračajo (Hazan in Shaver, 1987). Bojijo se, da bi jih drugi zapustili. Tudi sicer osebe, ki izražajo višjo raven socialne anksioznosti, bolj negativno razumejo dvoumna sporočila v komunikaciji iz oči v oči (Beard in Amir, 2010). V raziskavi, ki so jo izvedli Amir, Beard in Bower (2005), so udeleženci raziskave gledali video posnetke s pozitivnimi (»Res so mi všeč vaši čevlji.«), z

negativnimi («Imate grozno pričesko.») in dvoumnimi sporočili (npr. »Oblečeno imate zanimivo majico.«). Posamezniki, za katere je bila značilna socialna anksioznost, so negativna in dvoumna sporočila razumeli bolj negativno kot manj anksiozni posamezniki. Preokupiran slog navezanosti je povezan z zasvojenostjo z uporabo mobilnega telefona (Konok, Gigler, Bereczky in Miklosi, 2016). Izogibajoče navezane osebe hitreje prepoznavajo besede z negativno konotacijo (Erzar in Kompan Erzar, 2011). Osebe z odklonilno izogibajočim slogom najmanj uporabljajo mobilni telefon in najbolj redko pišejo SMS-e svojemu romantičnemu partnerju oziroma partnerici. Če so z njim oziroma njo v konfliktu, raje pošljejo elektronsko pošto (Morey, Gentzler, Creasy, Oberhauser in Westerman, 2013).

Problem raziskave in hipoteze

Namen raziskave je bil preučiti povezanost med različnimi pokazatelji navezanosti in razumevanjem dvoumnih elektronskih sporočil pri študentih od prvega do četrtega letnika različnih študijskih programov. Oblikovali smo naslednje delovne hipoteze:

- (1) Več *vzajemnega zaupanja* z vrstniki izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *vzajemnega zaupanja* z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti.
- (2) Več *odprte komunikacije* z vrstniki imajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *odprte komunikacije* z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti.
- (3) Več *bližine* z vrstniki, merjene z IPPA (Armsden in Greenberg, 1987), izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *bližine* z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti.
- (4) Več *bližine*, merjene z Vprašalnikom slogov navezanosti za odrasle (Collins, 1996), izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *bližine* tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti.
- (5) Več *anksioznosti* izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti, in manj *anksioznosti* tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo.

- (6) Več *odvisnosti* izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *odvisnosti* tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z nevarnimi slogi navezanosti.
- (7) Udeleženci z določenim slogom navezanosti, izmerjenim z Vprašalnikom medosebnih odnosov (Bartholomew in Horowitz, 1991), bodo izbirali odgovore na dvoumna elektronska sporočila, za katere se predpostavlja, da so povezani z istim slogom navezanosti.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 184 študentov (51,1 % moških, 48,9 % žensk) od prvega do četrtega letnika (po letnikih so bili približno enakomerno zastopani) različnih študijskih programov na Pedagoški fakulteti ($n = 55$), Filozofski fakulteti ($n = 27$) in Fakulteti za elektrotehniko in računalništvo ($n = 102$) Univerze v Mariboru. Bili so stari od 19 do 25 let.

Pripomočki

Za merjenje navezanosti na vrstnike smo uporabili Vprašalnik navezanosti na starše in vrstnike (*Inventory of parent and peer attachment, IPPA*; Armsden in Greenberg, 1987), pri čemer smo uporabili le različico za merjenje navezanosti na vrstnike. Navezanost na ljudi nasplošno smo merili z Vprašalnikom navezanosti za odrasle (*Adult Attachment Scale, AAS*; Collins, 1996) in Vprašalnikom medosebnih odnosov (*Relationship questionnaire*; Bartholomew in Horowitz, 1991). Priredbe ocenjevalnih lestvic za slovenske udeležence raziskav so bile izvedene v predhodnih raziskavah (IPPA v Cugmas, 2010, 2012; Vprašalnika medosebnih odnosov v Cugmas in Kranjec, 2016; Vprašalnika navezanosti za odrasle pa v Cugmas, Zadavec, Šket in Cizl, 2015).

IPPA vključuje 25 postavk. Pri vsaki udeleženec oceni, koliko opisi veljajo zanj na 5-stopenjski Likertovi ocenjevalni lestvici (od 1 – *skoraj nikoli ali nikoli ne drži zame* do 5 – *skoraj vedno ali vedno drži zame*). Postavke oblikujejo naslednje tri podlestvice: *vzajemno zaupanje*, *odprta komunikacija* in *jeza/odtujenost*. *Vzajemno zaupanje* se nanaša na občutek varnosti in na raven, v kateri se lahko udeleženec zanese na objekt navezanosti, v naši raziskavi na vrstnike. *Odprta komunikacija* pripomore k boljšim odnosom med udeležencem in vrstniki ter k njegovi varni navezanosti na vrstnike.

Jeza/odtujenost pa izraža ne-varen slog navezanosti, ki temelji na izogibanju in zavrnitvi (Armsden in Greenberg, 1987). Z obrnitvijo ocen postavk, ki so oblikovale podlestvico *jeza/odtujenost*, smo to podlestvico poimenovali *bližina*. Predhodne raziskave s slovenskimi študenti so pokazale ustrezno zanesljivost in veljavnost faktorске strukture IPPA za merjenje navezanosti na vrstnike (Cugmas, 2010) in romantične partnerje (Cugmas, 2011). Rezultati faktorске analize so potrdili hipotezo o konstruktni veljavnosti IPPA, pomembne korelacije med rezultati IPPA in uživanjem zdravju škodljivih substanc pa so potrdile hipotezo o kriterijski veljavnosti IPPA (Cugmas, 2010). Kriterijsko veljavnost IPPA smo potrdili tudi v raziskavi, v kateri smo preučevali navezanost na starše pri študentih (Cugmas, 2012). Dobili smo pomembne korelacije med kakovostjo odnosov s starši in vpletenostjo staršev v izobraževanje študentov. V pričujoči raziskavi smo dobili ustrezna koeficienta notranje zanesljivosti za *vzajemno zaupanje* ($\alpha = 0,91$) in *odprto komunikacijo* ($\alpha = 0,84$), ne pa tudi za *bližino* ($\alpha = 0,39$).

Za merjenje navezanosti na ljudi na splošno smo uporabili Vprašalnik navezanosti za odrasle (Collins, 1996), ki vsebuje 18 postavk. Udeleženci so ocenili, koliko so značilne zanje, na 5-stopenjski Likertovi ocenjevalni lestvici (od 1 – *sploh ni značilno zame* do 5 – *je popolnoma značilno zame*). Vprašalnik meri, v kolikšni meri so udeleženci razvili bližnje, odvisne in anksiozne odnose z drugimi. Visok rezultat na dimenziji *bližina* označuje osebo, ki se počuti udobno v tesnih in intimnih odnosih. Visok rezultat na dimenziji *odvisnost* označuje osebo, ki ocenjuje, da se lahko zanese na druge in da so le-ti dostopni, ko jih potrebuje. Visok rezultat na dimenziji *anksioznost* označuje osebo, ki je zaskrbljena, da bi bila zavrnjena in da ne bi bila ljubljena. Notranja zanesljivost dimenzij, izračunana na vzorcih iz klinične in neklinične populacije, je naslednja: *bližina* $\alpha = 0,77$, *odvisnost* $\alpha = 0,78$ in *anksioznost* $\alpha = 0,85$ (Collins, 1996). Shevlin, Boyda, Elklit in Murphy (2014) so dobili koeficienta notranje zanesljivosti za združeni kategoriji *bližina/odvisnost* $\alpha = 0,76$, za *anksioznost* pa $\alpha = 0,83$.

Vprašalnik medosebnih odnosov (*Relationship questionnaire*; Bartholomew in Horowitz, 1991) vsebuje opise naslednjih štirih slogov navezanosti: *varnost/avtonomnost*, *plašljivo izogibajoč*, *preokupiran* in *odklonilno izogibajoč*. Udeleženci so na 7-stopenjski Likertovi ocenjevalni lestvici (od 1 – *sploh ne velja zame* do 7 – *popolnoma velja zame*) ocenili štiri opise (vsak je opisoval en slog navezanosti), koliko veljajo zanje. Udeleženci so dobili navodilo, da odgovarjajo za svoj odnos z ljudmi na splošno, kar pomeni, da smo merili splošne delovne modele navezanosti, ki pomenijo abstrakcijo delovnih modelov, ki se razvijajo v specifičnih odnosih (Fraleay

in Shaver, 2000). Prav na osnovi teh splošnih delovnih modelov posameznik interpretira nove odnose in se vede v interakciji z novimi objekti navezanosti (Mohr, Cook-Lyon in Kolchakian, 2010), kot so na primer vrstniki. Opis varne navezanosti ustreza osebi, ki se brez težav čustveno zbliža z ljudmi. Počuti se prijetno in varno, če se lahko zanese nanje in oni nanjo. Ne skrbi jo, da bi ostala sama ali da je ljudje ne bi sprejeli. Opis sloga navezanosti *plašljivo izogibajoč* ustreza osebi, ki pri navezovanju tesnih stikov z ljudmi ni sproščena. Čeprav si želi tesnih stikov, ljudem težko popolnoma zaupa in se težko nanje povsem zanese. Skrbi jo, da bo prizadeta, če si bo dopustila priti z ljudmi preblizu. Opis sloga navezanosti *preokupiran* ustreza osebi, ki se želi popolnoma čustveno zblížati z ljudmi, vendar pogosto ugotovi, da si ljudje ne želijo tolikšne bližine z njo kot ona z njimi. V odsotnosti tesnih čustvenih odnosov se slabo počuti. Skrbi jo, da jo ljudje manj cenijo kot ona njih. Opis sloga navezanosti *odklonilno izogibajoč* ustreza osebi, ki se dobro počuti brez tesnih čustvenih odnosov z ljudmi. Pomembna ji je neodvisnost in samozadostnost. Želi, da se ljudje ne zanašajo nanjo in ona ne nanje. Scharfe in Bartholomew (1994) navajata, da sta zanesljivost in veljavnost vprašalnika ustrezni. Test-retest korelacije znašajo v povprečju od 0,78 za ženske in 0,86 za moške (Scharfe in Bartholomew, 1994). Kriterijsko veljavnost vprašalnika smo potrdili v raziskavi (Cugmas in Kranjec, 2016), ki je pokazala pomembne korelacije med slogi navezanosti in vpletenostjo vrstnikov v izobraževanje študentov.

Za merjenje razumevanja dvoumnih sporočil smo uporabili vprašalnik z devetimi hipotetičnimi zgodbami (Cugmas, neobjavljeno delo). Glede na njihovo vsebino jih kratko poimenujemo, in sicer: *piškoti, lepa Mateja, nujno srečanje, seminarsko delo, kava, medvedka, smučanje, smejko* in *vprašanja za izpit*. Pri vseh so bili podani štirje odgovori, med katerimi so udeleženci izbrali in obkrožili tistega, ki se jim je zdel najbližje temu, kako bi sami v opisanih okoliščinah razumeli elektronsko sporočilo. Odgovore smo sestavili na podlagi štirih slogov navezanosti (*varnost/avtonomnost, plašljivo izogibajoč, preokupiran* in *odklonilno izogibajoč*). Njihova razporeditev pod hipotetično zgodbo je bila po naključnem vrstnem redu. Z dodiplomskimi študenti psihologije in pedagogike (ki niso bili zajeti v vzorec raziskave, ki jo predstavljamo v prispevku) smo razpravljali o tem, koliko so zgodbe z dvoumnimi elektronskimi sporočili in načini njihovega razumevanja verjetni v vsakdanjem življenju, in ugotovili, da je verjetnost zgodb velika. Primer zgodbe *vprašanja za izpit*:

Prijateljici napišete SMS: »Mi posodiš vprašanja za izpit?« Odgovora ne dobite. Kaj pomislite?

a) Noče mi posoditi vprašanj. Ni problema. Jih tudi ne potrebujem.

b) Verjetno je pozabila na moj SMS ali pa ga ni dobila. Ji napišem še enkrat.

- c) *Saj sem vedel/a, da je tega ne bi smel/a vprašati. Upam, da mi ne bo zamerila.*
 č) *Res je nesramna. Pa toliko dobrega naredim zanjo.*

Predvidevali smo, da je odgovor *b* povezan z varnim slogom navezanosti, ostali odgovori so povezani z ne-varnimi slogi, in sicer odgovor *a* z odklonilno izogibajočim; odgovor *c* s plašljivo izogibajočim in odgovor *č* s preokupiranim.

Postopek zbiranja in obdelave podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo od januarja do maja leta 2016 v predavalnicah fakultet. Sodelovanje študentov v raziskavi je bilo prostovoljno. Kratko smo jih seznanili s problemom raziskave, ne pa tudi s hipotezami. Ob bateriji vprašalnikov (razporejeni so bili v istem vrstnem redu, kot so predstavljeni v prispevku) so odgovorili še na vprašanja o demografskih podatkih (spol, letnik in fakulteta). Navodila za reševanje vprašalnikov so bila podana skupinsko. Zagotovili smo anonimnost udeležencev, zaupnost podatkov in njihovo uporabo le v znanstvenoraziskovalne namene. Podatke smo analizirali s statističnim programom SPSS *Statistics 22*. Poleg opisne statistike smo izračunali pomembnost razlik v rezultatih navezanosti med udeleženci, ki so različno razumeli dvoumna elektronska sporočila, z enosmerno analizo varianco.

Rezultati z diskusijo

Pri zgodbi *nujno srečanje* so udeleženci označili, kako bi razumeli naslednje elektronsko sporočilo: »*Se dobiva na kavi, ker ti moram nekaj nujno povedati?*«. Zgodba *vprašanja za izpit* je predstavljena v poglavju Pripomočki. Izračuni enosmerne analize variance so pokazali, da so udeleženci, ki so različno razumeli elektronsko sporočilo *nujno srečanje* ($F = 4,98$, $df = 183$, $p = 0,002^*$) in *vprašanja za izpit* ($F = 3,29$, $df = 183$, $p = 0,022^*$), izrazili pomembno različno raven odprte komunikacije z vrstniki. Najvišji rezultat odprte komunikacije z vrstniki so imeli tisti udeleženci, ki so pri zgodbi *nujno srečanje* izbrali odgovor, povezan z varno navezanostjo (»*Ab, verjetno mi bo povedala, da se je ostrigla na paž.*«, $n = 70$, $M = 3,54$, $SD = 0,71$); nižji rezultat tisti udeleženci, ki so izbrali odgovora »*Joj, ali sem naredil/a kaj narobe?!*« ($n = 48$, $M = 3,51$, $SD = 0,66$) in »*No, končno me potrebuje. Sem se že bal/a, da je pozabil/a name.*« ($n = 58$, $M = 3,47$, $SD = 0,69$); najnižji rezultat pa tisti, ki so izbrali odgovor, povezan z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti (»*Kaj teži. Naj me že enkrat pusti pri miru.*«, $n = 8$, $M = 2,55$, $SD = 0,84$). Pri zgodbi *vprašanja za izpit* so imeli najvišji rezultat odprte komunikacije tisti udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan z varno navezanostjo (»*Verjetno je pozabila na moj SMS. Ji napišem še enkrat.*«, $n = 99$, $M = 3,61$,

$SD = 0,71$), nižji rezultat tisti udeleženci, ki so izbrali odgovora »*Saj sem vedel/a, da je tega ne bi smel/a vprašati. Upam, da mi ne bo zamerila.*« ($n = 7$, $M = 3,52$, $SD = 0,64$) in »*Noče mi posoditi vprašanj. Ni problema, jih tudi ne potrebujem.*« ($n = 46$, $M = 3,31$, $SD = 0,74$); najnižji rezultat pa tisti, ki so izbrali odgovor, povezan s preokupirano navezanostjo (»*Res je nesramna. Pa toliko dobrega naredim zanjo.*«, $n = 32$, $M = 3,23$, $SD = 0,64$). Pri obeh zgodbah so rezultati podprli hipotezo, da se udeleženci, ki izberejo različne odgovore na dvoumno elektronsko sporočilo, razlikujejo v ravni odprte komunikacije z vrstniki, in sicer da imajo več odprte komunikacije z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj odprte komunikacije z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z ne-varnimi slogi navezanosti. Te hipoteze rezultati pri ostalih sedmih zgodbah niso potrdili. Prav tako niso potrdili hipotez, da izražajo več *vzajemnega zaupanja in bližine* z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj *vzajemnega zaupanja in bližine* z vrstniki tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z ne-varnimi slogi navezanosti.

Izračuni enosmerne analize variance so pokazali, da so udeleženci, ki so različno razumeli elektronsko sporočilo *nujno srečanje*, izrazili pomembno različno raven anksioznosti ($F = 2,71$, $df = 181$, $p = 0,047^*$). Najvišjo anksioznost so izrazili udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan s plašljivo izogibajočim slogom navezanosti (»*Joj, ali sem naredil/a kaj narobe?!*« ($n = 48$, $M = 2,57$, $SD = 0,94$)), nižjo anksioznost udeleženci, ki so izbrali odgovora »*No, končno me potrebuje. Sem se že bal/a, da je pozabil/a name.*« ($n = 57$, $M = 2,54$, $SD = 0,84$) in »*Ah, verjetno mi bo povedala, da se je ostrigla na paž.* ☺« ($n = 69$, $M = 2,25$, $SD = 0,90$) in najnižjo tisti, ki so izbrali odgovor, povezan z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti (»*Kaj teži. Naj me že enkrat pusti pri miru.*« ($n = 8$, $M = 1,85$, $SD = 0,57$)). Z vidika navezanosti, lahko tri odgovore razumemo kot negativne, saj izražajo ne-varne sloge navezanosti, socialno anksioznost pa neposredno izraža le odgovor, povezan s plašljivo izogibajočim slogom. S tega vidika lahko trdimo, da se rezultati ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev (Kingsbury in Coplan, 2016), ki so odkrili, da posamezniki z visoko ravno socialne anksioznosti pogosteje negativno razlagajo dvoumna elektronska sporočila kot posamezniki z nizko ravno socialne anksioznosti. Udeleženci, ki so v naši raziskavi različno razumeli elektronsko sporočilo *seminarsko delo* (sporočilo je bilo naslednje: »*O čem boš pisal/a pri seminarski?*« »*Še ne vem.*«), so izrazili pomembno različno raven odvisnosti ($F = 9,82$, $df = 181$, $p = 0,002^{**}$). Ker so bile pri tej zgodbi frekvence odgovorov, povezanih z ne-varnimi slogi navezanosti (»*Seveda ve, le meni noče povedati. Nikoli več ji/mu ne bom pomagal/a pri seminarskih.*«, »*Ne bi ga/je smel/a tega vprašati. Upam, da me ne bo imel/a za*

neumneža/trapo.«, »Saj me ne briga. Tako ali tako ne boš napisal/a nič pametnega.«), nizke, smo jih sešteli in obravnavali kot enotno kategorijo. Več odvisnosti so izrazili udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan z varnim slogom navezanosti (»Potem sva na istem.« ($n = 150, M = 3,08, SD = 0,60$)), kot tisti, ki so izbrali odgovor, povezan z ne-varnimi slogi navezanosti ($n = 32, M = 2,71, SD = 0,65$). Ker visok rezultat na podlestvici *odvisnost* označuje osebe, ki menijo, da se lahko zanesejo na druge in so le-ti dostopni, ko jih potrebujejo (Collins, 1996), lahko sklenemo, da se dobljeni rezultati ujemajo s pričakovanji. Udeleženci, ki so različno razumeli elektronsko sporočilo *keva* (sporočilo je bilo naslednje: »Greš na kavo?« vprašam prijatelja/ico po telefonu. »Nimam časa. Adijo, se vidiva,« odloži telefonsko slušalko. Pokličem ga/jo nazaj, a ni več dosegljiv/a.), so izrazili pomembno različno raven anksioznosti ($F = 2,97, df = 181, p = 0,033^*$). Najvišjo anksioznost so izrazili udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan s plašljivo izogibajočim slogom navezanosti (»Spet sem ga nekaj polomil/a. Upam, da bo še hotel/a biti moj/a prijatelj/ica.« ($n = 34, M = 2,73, SD = 0,77$)), nižjo anksioznost udeleženci, ki so izbrali odgovora »Le zakaj je jezen/jezna name? Ga/Jo kličem, dokler ga/je ne dobim in izsilim opravičilo.« ($n = 22, M = 2,62, SD = 0,77$) in »Takega/take 'prijatelja/prijateljice' ne rabim. Nikoli več ga/je ne pokličem.« ($n = 16, M = 2,43, SD = 0,73$), in najnižjo tisti udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan z varnim slogom navezanosti (»Verjetno spet čuva bolno nečakinjo, ali ga/jo kaj drugega zadržuje. Morda pa je v službi. Tam ne sme uporabljati telefona. Me bo že poklical/a, ko bo utegnil/a« ($n = 110, M = 2,26, SD = 0,95$)). Rezultati se ujemajo z ugotovitvami raziskav drugih avtorjev (Beard in Amir, 2010; Kingsbury in Coplan, 2016), da imajo socialno anksiozni posamezniki težnjo po negativnem razumevanju dvoumnih besednih sporočil. Elektronsko sporočilo, ki smo ga imenovali *smejko*, je bilo naslednje: »Komaj čakam, da se vidiva! ;-))« Udeleženci, ki so različno razumeli elektronsko sporočilo *smejko*, so izrazili pomembno različno raven bližine ($F = 3,16, df = 181, p = 0,026^*$), odvisnosti ($F = 4,14, df = 181, p = 0,007^{**}$) in anksioznosti ($F = 3,88, df = 181, p = 0,010^{**}$). Najvišja rezultata za bližino in anksioznost so imeli udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan s preokupiranim slogom navezanosti (»Pokličem, da mi pove, kaj pomeni smejko, ki mižika.« (za bližino: $n = 7, M = 4,21, SD = 0,45$; za anksioznost: $n = 7, M = 3,33, SD = 1,14$)), nižja rezultata udeleženci, ki so izbrali odgovora »Zakaj je napisal/a smejkota, ki mižika? Verjetno si me ne želi videti.« (za bližino: $n = 9, M = 3,85, SD = 0,24$; za anksioznost: $n = 9, M = 2,89, SD = 0,96$) in »Lepo sporočilo.« (za bližino: $n = 158, M = 3,70, SD = 0,62$; za anksioznost: $n = 158, M = 2,35, SD = 0,86$). Najnižja rezultata za bližino in anksioznost so imeli udeleženci, ki so izbrali odgovor, povezan z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti (»Naj še malo počaka, saj ne more ves čas viseti na meni.« (za bližino: $n = 8, M = 3,27, SD = 0,65$; za anksioznost: $n = 8, M = 2,19, SD = 0,81$)). Verjetno bi udeleženci z visokim rezultatom bližine, brez zadržkov preverili, če so pravilno

razumeli sporočilo; udeleženci s preokupiranim slogom navezanosti pa bi občutili tesnobo ob misli, da smejko pomeni nasprotje besednemu sporočilu. Višji rezultat na podlestvici *odvisnost* so imeli tisti udeleženci, ki so izbrali odgovora, povezana z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti ($n = 8, M = 3,10, SD = 0,55$) in varnim slogom navezanosti ($n = 158, M = 3,06, SD = 0,60$), nižjega pa tisti, ki so izbrali odgovora, povezana s preokupiranim slogom navezanosti ($n = 7, M = 2,33, SD = 0,45$) in plašljivo izogibajočim slogom navezanosti ($n = 9, M = 2,68, SD = 0,90$). Dobljene razlike, da več odvisnosti izražajo udeleženci z varnim slogom navezanosti, manj pa tisti z ne-varnimi slogi navezanosti, so bile pričakovane. Da več odvisnosti izražajo udeleženci, ki so izbrali odgovor, za katerega smo predvidevali, da je povezan z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti, razlagamo z nizkimi frekvencami odgovorov, povezanih z ne-varnimi slogi navezanosti.

Rezultati, dobljeni na podlagi podatkov, zbranih z Vprašalnikom slogov navezanosti za odrasle (Collins, 1996), so delno potrdili hipoteze, da več bližine in odvisnosti izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varno navezanostjo, in manj bližine in odvisnosti tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z ne-varnimi slogi navezanosti; da več anksioznosti izražajo tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na načine, povezane z ne-varno navezanostjo, in manj anksioznosti tisti udeleženci, ki razumejo elektronska sporočila na način, povezan z varnim slogom navezanosti. Rezultati teh hipotez niso potrdili pri vseh zgodbah in povezavah med razumevanjem elektronskih sporočil in navezanostjo, kar razlagamo z manjšo ustreznostjo nekaterih zgodb.

Samo pri zgodbi *nujno srečanje* so se udeleženci, ki so izbrali različne odgovore razumevanja tega sporočila, pomembno razlikovali v navezanosti, merjeni z Vprašalnikom medosebnih odnosov (Bartholomew in Horowitz, 1991). Razlikovali so se v odklonilno izogibajočem slogu navezanosti ($F = 3,47, df = 183, p = 0,017^*$). Pomembno višji rezultat odklonilno izogibajočega sloga navezanosti so imeli udeleženci, ki so izbrali odgovor, ki smo ga tudi sami povezovali z odklonilno izogibajočim slogom navezanosti (*»Kaj teži. Naj me že enkrat pusti na miru.«* ($n = 8, M = 5,37, SD = 1,50$)). Rezultati so le pri tej zgodbi in pri tem odgovoru potrdili hipotezo, da bodo udeleženci z določenim slogom navezanosti izbirali odgovore, za katere se predpostavlja, da so povezani z istim slogom navezanosti. Relativno šibko povezanost med rezultati na tem vprašalniku navezanosti in izbiro odgovorov pri dvoumnih elektronskih sporočilih razlagamo z dejstvom, da *Vprašalnik medosebnih odnosov* meri sloge navezanosti na ljudi na splošno, medtem ko gre pri

obravnavanih elektronskih sporočil za komunikacijo z vrstniki, zato ne preseneča, da je povezanost med izbranimi odgovori in vprašalnikom IPPA, ki meri navezanost na vrstnike, pomembnejša.

Zaključek

Kljub temu, da rezultati pri vseh zgodbah dvoumnih elektronskih sporočil in vseh odgovorih, ki izražajo, kako bi jih udeleženci razumeli, ne potrjujejo postavljenih hipotez, lahko trdimo, da smo v raziskavi potrdili splošno predpostavko o povezanosti med razumevanjem dvoumnih elektronskih sporočil in različnimi vidiki navezanosti, kajti statistično pomembne razlike v navezanosti udeležencev, ki bi različno razumeli sporočila, so v predvideni smeri. Udeleženci, ki so dvoumna elektronska sporočila razumeli na način, za katerega smo predvidevali, da je povezan z varno navezanostjo, so imeli višje rezultate na različnih pokazateljih varne navezanosti kot udeleženci, ki so dvoumna elektronska sporočila razumeli na načine, za katere smo predvidevali, da so povezani z ne-varnimi slogi navezanosti.

Zaradi prednosti raziskave, ki jo predstavljamo v tem prispevku, bi bilo smiselno raziskovanje tovrstne problematike nadaljevati. Raziskava je izvirna glede obravnave razumevanja dvoumnih elektronskih sporočil v povezanosti z navezanostjo. Komunikacija preko elektronske tehnologije je danes izredno razširjena, še posebno pri mladih. Raziskava daje vpogled v razumevanje tovrstne komunikacije in ima zaradi tega uporabno vrednost. Mlade bi bilo potrebno izobraziti v uporabi sodobne elektronske tehnologije in jih seznaniti s prednostmi in slabostmi te uporabe. Opozoriti bi jih bilo treba na značilnosti nebesednih elektronskih sporočil in na možnosti odpošiljanja dvoumnih sporočil ter posledice napačnega razumevanja teh sporočil. Tovrstno izobraževanje in svetovanje bi bilo še posebej koristno pri obravnavi mladih z ne-varnimi slogi navezanosti. Napačno razumevanje nebesednih elektronskih sporočil, ki je pogojeno z ne-varnimi delovnimi modeli navezanosti, lahko še dodatno negativno vpliva na njihove socialne odnose z vrstniki.

Pri nadaljnjem raziskovanju bi morali upoštevati slabosti v tem prispevku predstavljene raziskave. Ker so se le nekatere zgodbe in odgovori pokazali kot pomembno povezani z različnimi pokazatelji navezanosti, bi bilo treba zgodbe, kot so *piškoti*, *lepa Mateja*, *medvedka* in *smučanje* spremeniti ali zamenjati za druge. Ker pomenijo statistično pomembni rezultati povezanosti med navezanostjo in reševanjem *Vprašalnika razumevanja dvoumnih elektronskih sporočil* pokazatelj veljavnosti vprašalnika, bi s smiselnimi spremembami vprašalnika povečali tudi

njegovo veljavnost. Sklepamo, da rezultati niso v celoti potrdili postavljenih hipotez zaradi premajhnega vzorca udeležencev, ki je vplival na nizke frekvence odgovorov, povezanih z ne-varnimi slogi navezanosti. Ob večjem vzorcu bi bilo treba izračunati pokazatelje veljavnosti ter notranje in/ali test-retest zanesljivosti. Pri reviziji vprašalnika bi bilo treba upoštevati dejavnik spola pošiljatelja in prejemnika sporočila. Sklepamo, da so se nekatere zgodbe prav zaradi neupoštevanja dejavnika spola pokazale kot neustrezne. Raziskave (pregled v Kingsbury in Coplan, 2016) kažejo, da si socialno anksiozni posamezniki komunikacijo z osebami nasprotnega spola razlagajo bolj negativno kot komunikacijo z osebami istega spola. Najbolje bi bilo oblikovati zgodbe z dvoumnimi elektronskimi sporočili spolno nevtralne ali izdelati različici vprašalnika za ženske in moške. Če bi želeli doseči večjo moč posploševanja dobljenih rezultatov, bi bilo treba v vzorec vključiti še mlade na prehodu v odraslost, ki niso študentje, ali celo povečati vzorec s priključitvijo oseb v drugih starostnih obdobjih. Nenazadnje je treba omeniti, da pomeni pričujoča raziskava prvi korak v smeri preverjanja vprašalnika dvoumnih elektronskih sporočil, zato jo označujemo kot preliminarno, kar pomeni, da jo je treba ponoviti na večjem reprezentativnem vzorcu deklet in fantov v obdobju prehoda v odraslost, upoštevati pomanjkljivosti pričujoče raziskave in ustrezno izpeljati postopek validacije.

Summary

The quality of a child's attachment determines the level of security with which a child explores the world, and these early relationships form the models from which future relationships in adolescence and adulthood are developed (Bowlby, 1969). Individuals' cognitive representations about themselves and others are called internal working models (Bartholomew & Horowitz, 1991). Attachment styles are associated with interpersonal competency, communication and social behavior (Jenkins-Guarnieri, Wright & Hudiburgh, 2012). Over the last 25 years, the way that humans interact with one another has undergone rapid and substantive change (Kingsbury & Coplan, 2016). Teens and young adults report a strong preference for text messages over other forms of communication, including email, voice calls, and even face-to-face communication (Lenhart, 2012, in Kingsbury & Coplan, 2016).

The goal of the present research was to develop a vignette protocol to measure interpretation bias in the context of telephone-mediated communication and to examine the relation between attachment styles and interpretation bias in response to text messages in a sample of 184 undergraduates (48.9 % female). Interpretation bias refers to the tendency to ascribe negative interpretations to ambiguous social

situations (Vassilopoulos & Banerjee, 2011). It was expected that the tendency to interpret ambiguous electronic messages in a negative manner would be associated with insecure attachment styles. The lack of nonverbal cues to emotion in electronic text messages (e.g., facial expressions, tone of voice or body language) may create ambiguity (Kingsbury & Coplan, 2016). Few studies have examined the connection between attachment and communication technology (Morey, Gentzler, Creasy, Oberhauser and Westerman, 2013).

Nine vignettes were created, describing common social scenarios taking place via electronic text message. These were created in consultation with a group of psychology and pedagogy undergraduates. The group was asked to generate and discuss plausible situations in which a text message received from a friend might be interpreted in multiple ways. In each case, the intent of the sender was ambiguous. After each vignette, participants were presented with four possible interpretations of the sender's intention. Participants were asked to choose one of these to express how they would understand the message. Data was analyzed by using analysis of variance (ANOVA).

The hypothesis of the current study that the tendency to interpret ambiguous electronic messages in a positive manner would be associated with a secure attachment style and in a negative manner with insecure attachment styles was partially supported.

Limitations and directions: This research represents a first step towards understanding how attachment may operate in the novel context of phone-mediated communication, more specifically in response to text messages. The association between attachment styles and ambiguous message interpretation has not yet been studied. Unfortunately, our results are affected by a number of methodological flaws. The sample is not representative of emerging adults, given that we sampled only college students. Also, future research would need to be conducted to determine if our findings could be generalized to populations of different ages (e.g., adolescents or older adults). Another limitation of the study was using only self-reporting instruments to measure attachment styles, which may have caused a mono-method bias and could be addressed in future studies by utilizing additional methods of data collection.

Literatura

- Adler, R. B. in Rodman, G. (2003). *Understanding human communication*. New York: Oxford University.
- Amir, N., Beard, C. in Bower, E. (2005). Interpretation bias and social anxiety. *Cognitive Therapy and Research*, 29 (4), 433–443.
- Armsden, G. C. in Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427–454.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What it is, and what is it god for? *Child Development Perspectives*, 1, 68–73.
- Ballarotto, G., Volpi, B., Marzilli, E. in Tambelli, R. (2018). Adolescent internet abuse: A study on the role of attachment to parents and peers in a large community sample. *BioMed Research International*, pridobljeno 2. 7. 2018, <https://doi.org/10.1155/2018/5769250>
- Bartholomew, K. in Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226–244.
- Beard, C. in Amir, N. (2010). Negative interpretation bias mediates the effect of social anxiety on state anxiety. *Cognitive Therapy and Research*, 34, 292–296.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol. 1. Attachment*. London: Hogarth.
- Byron, K. (2008). Carrying too heavy a load? The communication and miscommunication of emotion by mail. *Academy of Management Review*, 33 (2), 309–327.
- Collins, N. L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71 (4), 810–832.
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M. in Howard, E. (2013). Emerging in a digital world: A decade review of media use, effects, and gratifications in emerging adulthood. *Emerging Adulthood*, 1 (2), 125–137.
- Cyr, B. A., Berman, S. in Smith, M. (2015). The role of communication technology in adolescent relationships and identity development. *Child Youth Care Forum*, 44, 79–92.
- Cugmas, Z. (2010). Povezanost med mladostnikovimi odnosi s starši in vrstniki ter uživanjem zdravju škodljivih substanc. *Psihološka obzorja*, 19 (4), 153–173.
- Cugmas, Z. (2011). Odnosi študentov in študentk z njihovimi starši, prijatelji in romantičnimi partnerji. *Psihološka obzorja*, 20 (4), 23–44.
- Cugmas, Z. (2012). Povezanost med odnosi s starši, samopodobo in vpletenostjo staršev pri študentih. *Anthropos*, 3-4, 239–262.
- Cugmas, Z. (neobjavljeno delo). *Vprašalnik razumevanja dvoumnih elektronskih sporočil*.
- Cugmas, Z. in Kranjec, E. (2016). Vpletenost vrstnikov v izobraževanje študentov. *Revija za elementarno izobraževanje*, 4, 65–85.
- Cugmas, Z., Zadravec, M., Šket, K. in Cizl, M. (2015). Povezanost vzgojnega stila in stila navezanosti pri gimnazijcih. V V. Čufar, P. Kramaršek in N. Mahne. (ur), *Raziskave študentov psihologije prve stopnje. Zbornik znanstveno-raziskovalnih prispevkov* (str. 54–61). Maribor: Filozofska fakulteta.
- Erzar, T. in Kompan Erzar, K. (2011). *Teorija navezanosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Fraley, R. C. in Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4, 132–154.
- Gomboc, M. (1999). *Preproste besede*. Nova Gorica: Grafika Soča.

- Hazan, C. in Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511–524.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L. in Hudiburgh, L. M. (2012). The relationships among attachment style, personality traits, interpersonal competency, and Facebook use. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33, 294–301.
- Kingsbury, M. in Coplan, R. (2016). RU @ me? Social anxiety and interpretation of ambiguous text messages. *Computers in Human Behavior*, 54, 368–379.
- Kobak, R. in Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: The effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861–869.
- Konok, V., Gigler, D., Bereczky, B. in Miklosi, A. (2016). Humans' attachment to their mobile phones and its relationship with interpersonal attachment style. *Computers in Human Behavior*, 61, 537–547.
- Luo, S. in Tuney, S. (2015). Can texting be used to improve romantic relationships? The effects of sending positive text messages on relationship satisfaction. *Computers in Human Behavior*, 49, 670–678.
- Mohr, J., Cook-Lyon, R. in Kolchakian, M. R. (2010). Love imagined: Working models of future romantic attachment in emerging adults. *Personal Relationships*, 17 (3), 457–473.
- Morey, J., Gentzler, A., Creasy, B., Oberhauser, A. in Westerman, D. (2013). Young adults' use of communication technology within their romantic relationships and associations with attachment style. *Computers in Human Behavior*, 29 (4), 1771–1778.
- Paladin, M. (2011). *Neverbalna komunikacija*. Nova Gorica: Educa.
- Praper, P. (2010). Navezanost, mentalizacija in psihoterapija. V B. Škodlar (ur.), *Navezanost: zbornik prispevkov*, 12. Bregantovi dnevi (str. 19–38). Ljubljana: Združenje psihoterapevtov Slovenije.
- Scharfe, E. in Bartholomew, K. (1994). Reliability and stability of adult attachment patterns. *Peers relationship*, 1, 23–43.
- Shahyad, S., Pakdaman, S., Tavakoly, M., Asadi, M., Siavoshi, H., Mirnader, M. in ShirAlipour, A. (2011). The relationship between attachment style and motive, content and number of using S.M.S. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 887–890.
- Suler, J. (2010). Interpersonal Guidelines for Texting. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 7 (4), 358–361.
- Ule, M. (2009). *Psihologija komuniciranja in medosebnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vassilopoulos, S. P. In Banerjee, R. (2011). Social anxiety and content specificity of interpretation and judgemental bias in children. *Infant and Child Development*, 21, 298–309.
- Zupančič, M. (2011). Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Študenti na prehodu v odraslost* (str. 9–37). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Del raziskave je bil opravljen v okviru raziskovalnega programa Uporabna razvojna psihologija (št. P-0052), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Avtorici

Dr. Zlatka Cugmas

Redna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-mail: zlatka.cugmas@um.si

Full Professor, University of Maribor, Faculty of Education, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: zlatka.cugmas@um.si

Tjaša Šendlinger, mag. prof. raz. pouka

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-mail: tyasa.sendlinger@gmail.com

MA, University of Maribor, Faculty of Education, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: tyasa.sendlinger@gmail.com